

Chymiska behot beredas de Alkaliska Salten måstadels på Apotheken och i Laboratorier, som ofvan är förmålt.

Upl. den 21 Martii 1759.

HENR. THEOPH. SCHEFFER.

Petrificatet

ENTOMOLITHUS PARADOXUS,

sådant, som det finnes uti Hans Excellence, Riks-Rådets Högvalborne Herr Grefve C. G. TESSINS Samling,

Beskrifvit af

CARL LINNÆUS.

Petrificater äro väl stenar, som vid Bårgverken ej gälla mer än andra simpla Bårgarter; men icke desmindre torde de, som alt annat, hvad Skaparen inlagt i Naturen, förtjäna människans upmärksamhet. Petrificaterne hafva tillförene til större delen varit lefvande Djur, och några af dem växter. De ligga nu för tiden esomoftast begrafne uti sina jämna hvarf under de högsta bårg. De äro måstadels de äldsta Antiquiteter af alt, hvad den frätande tiden lämnat öfrigt. Deras skapnad och deras låge har gifvit Naturforskare mycket besvär, at utspana hvarifrån de blifvit förde på den ort, de nu finnas. At vinna härutinnan ljus, är nödigt utlöka de aldra-

renaste och tydeligaste stuffer, på det man ej må misstaga sig om slagen; och då de först äro kände, kan sedermera eftersökas, hvaråst sådane Djur nu förtiden uppehålla sig och bo på jordklotet, förrän man kan tänka på, huru de fått sina lågerställen, der de nu hvila. De måste af dem hafva varit Conchilier, eller som de allmänt kallas, Testacea, hvilka ock tydeligast behålla sin utvårtens skapnad, som deras Kalkskal föga behöft undergå någon förändring at räddas från tiden.

Vid våra Petrificaters nogare granskande, är märkvärdigt, at ibland dem finnas så många slag Orthoceroter, Cornua Ammonis, Belemniter, Lap. Judaici, som ock sällsamt Echiniter, dem våre upmärksame Naturforskare, alt intil denna dag, icke kunnat igenfinna ibland de lefvande invånare. Detta alt har gifvit anledning til åtskillige gilsningar om dem, såsom: at de hafva varit; men nu icke mera äro: at de dit förts i allmänna Syndafloeden: at de bytt rum, och bonu i de aflågnaste Indiske Haf &c., såsom Porpitedjuren, hvilka nyligen äro fundne uti Ost-Indiske Hafven.

Ibland våra Petrificater är näppeligen något allmännare, än *Entomolithus Paradoxus*. Mus. Tess. p. 98. n. 3, hvilket i Öster- och Västergöthland, i Skåne och på Öland &c ligger i Kalk, Orsten och Skiffer så ymnogt, at hela klipporna tyckas ofta håraf vara hopgytrade. Det liknar understundom Skal, Insecter eller Coleoptrata, ej större än Ärtor eller Bönor, och på andra ställen finnes det stort som en hand eller mera.

Näppe-

Nåppeligen något annat Petrificat är svårare at utreda, eller at upleta så tydeligt, at man därat kan inhämta dess fullkomliga skapnad, hvarföre ock Naturforskare än i dag ej veta, til hvad Classe, mindre til hvad Genus det bör föras, utan hålla detta Petrificat för den benigaste gåta at utforska; på hvilket de liksom tåfla, hvilken skal kunna afgöra saken.

Åtskillige at desse åro atteknade uti *Bromells Litbogr. Svec. och Aët. Upsaliens.* 1729. p. 494. 527. Uti *Olands Resan*, p. 147. *Västgöthe Resan* p. 88. i *Skånska Resan* p. 128, och det största och tydeligaste uti *Mus. Tess.* Tab. 3. F. 1, 2. Men med alt detta har man i brist på nog tydeliga Exemplar, icke kunnat vinna nog ljus ännu, at man därvid kommit i stånd at se hela skapnaden så redigt, som varit nödigt.

Ty har Hans Excellence framletat desse här afritade stenar, som blifvit samlade i Riket af Chemiæ Adjuncten TIDSTRÖM, och åga en så sällsynt tydelighet och renhet, at man i dem saknar mindre, än i någon af detta slågtet hårtillsedd stuf; och de åro därför så mycket mer värde at af verlden allmänt ålkådas, som Naturforskare kanske igenom dem och flera framdeles kunna inhämta hela skapnaden, och vinna det de så trågit fökt.

Uti Tabula I visas några synnerliga och tydeliga Petrificater af detta slågtet.

Fig. 1 är et af de renaste, jag någonsin kunnat finna ibland så många tusende stuffer. Här synes tydeligen frammantil den halfrunda Bröst-
B 3 sköl-

Skölden, som är ofvanuppå något ojäm, och på sidorna utvidgad. Den bårtra delen består af 20 leder eller segmenter, som ofvan på ryggen äro kullrade; men på sidorna utvidgade, utan at vara skilde eller brutne ifrån det, som täcker ryggen. Sides-strålarne äro icke tötter, utan utskott af sjelfva Sköldarne, närmast til kroppen ofvanpå flate, men efterhand allt mer och mer hopkramade utåt. Det märkvärdigaste på denna stoff är *antennerne* främst, dem vi aldrig sedt på någon annan stoff, och som tydeligast visa, at detta Petrificatet måste vara af Insect-slågtet.

Fig. 2. är et annat Species af samma slag, som visas på ryggen, men på inra sidan af skalet, däråst på hvart och et segment af sjelfva ryggen är et concavt tvårstreck, och här synes det bårtesta af kroppen trubbigt och liksom afskurit.

Fig. 3. är det tredje Species af samma genus, äfven visadt på ryggiskalets andra sida, hvilket på sjelfva ryggskölden hafver liksom 20 midtpå afbrutne concave tvårstreck, och längs åt ryggen 5 a 6 uthålkade puncter. Sides-skölderne äro icke mer än 10 på hvardera sidan af detta slaget.

Fig. 4 är en variation af Bröstsölden i Fig. 1, och finnes så väl särskildt, som ock tillika med öfriga delen eller kroppen i et stycke, i Alunskiffer vid Andrarum i Skåne, och nästan lika allmänt vid Västgöthe-bårgen, i Kalk och Orstens skiffer, utan at vara sammanfogad med kroppen, liksom gytrad tillamman. Och så allmänt nämde Bröstsöld där finnes, så sällan träffas kroppen.

Då

Då man desse stuffer sammanlägger, kan man sluta:

1. Af *Antennerne* Fig. 1, at det nödvändigt måste vara et Petrificerad Insect, och ej någon Vermis.

2. Af skapnaden: at samma insect består af en halfrund ojåmn Bröstköld, samt en stjert, såsom Kråftor, Onisci, Monoculi, och hörer til Insecta aptera. Varandes bårtra delen af kroppen på lika sätt skapad, och täckt med skölder, som vid bårtra sidan gå ut öfver hvarandra, aldeles som i Kräfte-stjerten, och än mer än Kräftans stjert utvidgas på sidorna.

3. Af alt detta slutar man, at insectet måste vara et genus intermedium imellan Cancros, Monoculos och Oniscos, skildt ifrån dem med 20 Segmenter corporis ovati; men fötterna, som så lätt affalla på detta slågtet, då det förgås, har man ännu ej kunnat redigt utleta. Det liknade måst Oniscis Marinis, om ej dess Bröstköld vore större och Segmenta corporis icke flere än 14 stycken.

Troligt är, at sådane Insecter måste hålla sig på djupaste Hafvets afgrund, där de måste slag af Oniscis lefva; fast de ännu icke kunnat af Naturkunniga upletas, där så få hittils samlat Insecter.

Genus blifver altså: *Insectum* ovatum; *Thorace* testa Semiorbiculata, convexa, *corpore* Segmentis 20 marginatis.

Species här af äro 3:ne.

1. Dorso lævi æquali. fig. 1.

B 4

2. Dorso

2. Dorso striis transversis convexis integris viginti. fig. 2.

3. Dorso striis transversis convexis interruptisque viginti, punctisque sex longitudinalibus. fig. 3.

ÄNMARKNINGAR

Om den så kallade Påfögel-stenen,

Af

CARL LINNÆUS.

Äfven har hans Excellence Herr Grefve TESSIN anmodat mig, at til Kongl. Vetenskaps Academien aflåmna berättelse om Stenen *fig. 5* afritad, som kallas Påfögel-stenen: PENNA PAVONIS. *Mus. Tess. p. 24.*

Denne har nyligen vunnit rum ibland de opaque ådla stenar, för dess grönblå höga glants, som går up emot sjelfva Påfögel-sjådren. Då han blifvit artigt slipad och polerad, har han tyckts med all billighet, fordra et så ådelt rum ibland stenarne; och det pris, efter hvilket han blifvit af Jouvelerare föryttrad, har ej eller afdragit något af den påsatte inbillning. När han kan finnas hos Jouvelerare, fås han merendels kullrig slipad, högst til den storlek, som Figuren har. Då han skafves emot knif eller stål, märkes strax, at han

Linne

, Carl von. 1759. "Petrificatet Entomolithus Paradoxus, sådant, som det finnes
uti ... C. G. Tessins samling beskifvit af Carl Linnæus." *Kungl. Svenska
vetenskapsakademiens handlingar* 20, 19–24.

View This Item Online: <https://www.biodiversitylibrary.org/item/178166>

Permalink: <https://www.biodiversitylibrary.org/partpdf/218280>

Holding Institution

Smithsonian Libraries and Archives

Sponsored by

Biodiversity Heritage Library

Copyright & Reuse

Copyright Status: Not in copyright. The BHL knows of no copyright restrictions on this item.

This document was created from content at the **Biodiversity Heritage Library**, the world's
largest open access digital library for biodiversity literature and archives. Visit BHL at
<https://www.biodiversitylibrary.org>.